

Jogellenes drogpolitika vagy téves jogértelmezés a bírói jogalkalmazásban?

A fogyasztás mint elkövetési magatartás a kábítószerrel való visszaélés bűncselekményében

jelige: szupermasszív

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS	3
2. A DROG TÖRTÉNELMI HATÁSAI	4
3. ANYAGI JOGI VONATKOZÁSOK.....	5
3.2. Orrunk előtt az új pszichoaktív anyagok.....	6
3.3. A visszaélés jogi tartalma – az elkövetési magatartás formái	9
3.4. Fennáll a jogtárgy- vagy jogsérelem veszélye – de kivel szemben?	10
4. A FOGYASZTÓI PROBLÉMA	12
4.1. Diszkriminált szerhasználók.....	12
4.2. A fogyasztói joghézag.....	14
4.3. Alkotmányos mentőöv – kiút a kiszolgáltatottságból.....	17
5. KRIMINOLÓGIAI BETEKINTŐ	18
5.1. A kábítószer-fogyasztás, mint deviáns magatartásforma.....	19
5.1.1. A kábítószer-fogyasztók társadalmi elhelyezkedése.....	20
5.1.2. Betegség vagy élvezet?	21
5.2. Elkerülő, és elterelő utak – szabadságvesztés helyett.....	23
5.2.1. Az elterelés	23
5.2.2. A büntetőjog közbeavatkozásának elkerülése – a megelőzés	24
6. ÖSSZEGZÉS.....	26
7. MELLÉKLETEK	29
8. BIBLIOGRÁFIA.....	30

1. BEVEZETÉS

Büntető eljárási jogi szemináriumi kötelezettségem teljesítése végett ültem be 2012 májusában egy helyi bírósági tárgyalásra, melyet Visszaélés kábítószerrel vétsége elkövetésének vádja miatt folytattak le egy férfi ellen. Mivel maga a tényállás egyébként is érdeklődésem tárgyát képezi az anyagi jogi tanulmányaimban, nagy izgalommal vettem részt a hallgatóságban.

Feszült figyelemmel követtem a tárgyalóban történő eseményeket, amelyek egyre inkább arra kezdtek utalni, hogy a vádlottnak reménytelen a helyzete az állami büntető hatalommal szemben – köszönhetően egy olyan hiányosságnak, amelyet nemhogy a védelem, de a vád és a bíróság sem volt képes tudomásul venni. Az eset mintapéldánya volt a hasonló ügyeknek, amelyeknek nyilván tömkelege folyt le országos szinten a jogalkalmazás útvesztőiben. Előkerült az elmúlt időszakban oly nagy port kavart dizájnerdrog-kérdés is (a rendőrség intézkedése során ilyen anyagot találtak az illető birtokában), amely szintén a terhelttel kapcsolatos vád tárgyát képezte, ám az elkövetés pillanatában még nem tartozott a törvényi tényállásba, így emiatt bűncselekményt nem állapíthattak meg vele szemben. Végül mégis sor került arra, amitől tartani lehetett, egy bizonytalan lábakon álló vád felvezetése után: megszületett az elmarasztaló ítélet.

A nyomozati szakban kötelező vizeletminta-vétel vezetett ide, amely a toxikológiai vizsgálat során pozitív eredményt produkált: a szakértő illegális anyagot talált (valamilyen amfetaminszármazékot, feltehetően speed-et) a terhelt vizeletében. A vád arra a hazánkban elterjedt, *de véleményem szerint téves* bírói gyakorlatra alapozta indítványa másik felét, hogy a vizeletben fellelt kábítószer a törvényi tényállás, azaz a bűncselekmény elkövetésének megállapítása szempontjából releváns lehet, mivel vélelmezte, hogy annak ténye, hogy a vádlott az előállítás előtt amfetamint fogyasztott, az maga után vonja azt, hogy a kábítószert meg is szerezte. Úgy vélem, a szervezetben fellelhető illegális anyag jelenléte *nem teheti feltételezhetővé* a megszerzést, még akkor sem, ha fogyasztást pedig igen (annak tudatosságától függetlenül). Miután a tárgyalás befejeződött, az ügyben eljáró bíró maga mutatta meg nekem, hogy a vádirat a *megszerzés* elkövetési alakzatára hivatkozott. Miképpen lehetséges ez? Utóbbira semmilyen magyarázatot nem adtak a tárgyalási szakban, lezártnak tekintették a témát azzal, hogy a vizeletben ott volt az illegális anyag. A szakértői vélemény eldöntötte az ügyet. Nem a megszerzés tényét kellett volna inkább bebizonyítani? Igen kellemetlen képet fest ez az eset a magyar igazságszolgáltatásról, ha megengedhető, hogy pusztán vélelmekre alapozott ügyész vádak, nemhogy büntetőjogi felelősséget

megállapító ítéletek születhetnek. A napi politikai aktivitás ugyan komoly erőfeszítéseket tesz a kábítószeres bűnözés drasztikus letörésére, és ezt nem mással, mint a jól bevált látszateszközzel teszi: a büntetőjog szigorításával. Ilyen szellemben készítették elő a jelenleg hatályos büntető kódexünk utódját, ahol már külön tényállási elemként szerepel majd a *fogyasztás mint elkövetési alakzat*.

Ez okból, és amiért a védelem az adott ügyben kivételesen passzív és hozzá nem értő magatartást tanúsított, szívügyemnek véltem, hogy behatóbban foglalkozzak a jelenség miértjével és mikéntjével. Ahogy a materiális védelem a hatóság oldalán is kötelezettségként merül fel, és nem megengedhető, hogy egy téves jogértelmezésen, vagy jogellenes gyakorlaton alapuló vádiratok, illetve ítéletek születhessenek.

2. A DROG TÖRTÉNELMI HATÁSAI

A pszichoaktív szerek használata az emberiség egész történelmén végighúzódó jelenség. Ugyan ősközösségeinkben ez csupán a varázstudók, törzsi vajákosok kiváltsága volt (hiszen a különböző tudatmódosító főzetek előállításához csak e szakrális és gyógyító szerepet betöltő egyéneknek volt megfelelő szakértelme), a civilizáció felbukkanásával a hozzáférhetőség is nyilvánossá vált. Értendő ez alatt az évezredek alkoholkultúra, melyet a sokat emlegetett ókori Egyiptom földjén is gyakoroltak már (a sörfőzés és bortermelés egyértelmű bizonyítékokat hagyott maga után). Nem szabad ugyanis elhatárolnunk az alkoholt sem a tudatmódosító anyagoktól, akkor sem, ha azt a modernnek nevezett társadalmunkban legálisan árusíthatják és fogyaszthatják a polgárok.

Ugyanígy bizonyítható, hogy egyes (természetes eredetű) szerek, növény származékok, amelyek a ma hatályos nemzetközi kábítószer-egyezmények tiltólistáin szerepelnek, szintúgy az emberiség használatában állnak a civilizáció hajnala óta. Gondolhatunk itt többek közt a kenderre, amely ugyan mai napig kiváló rostalapanyagot szolgáltat különböző ellenálló szövetek gyártásában, de az egyes kannabiszfélék¹ virágzatának füst formájában történő inhalálása, és a növényből kisajtolt olaj elfogyasztása már a Krisztus előtti időkben sem volt idegen a távol-keleti orvostudomány számára.²

¹ Ilyenek lehetnek a *Cannabis sativa* és különböző alfajai (pl. *Cannabis sativa* var. *indica*); Forrás: Wikipédia, a szabad enciklopédia at <http://hu.wikipedia.org/wiki/Kender> (letöltés időpontja: 2012.09.10.)

² Historical Origins and Uses of Cannabis in *Historical and Cultural Uses of Cannabis and the Canadian "Marijuana Clash"* ; Leah SPICER – Law and Government Division of the Parliament of Canada, Prepared For The Senate Special Committee On Illegal Drugs, 12 April 2002 ; at <http://www.parl.gc.ca/Content/SEN/Committee/371/ille/library/spicer-e.htm#A>. [Historical Origins and Uses of Cannabis](http://www.parl.gc.ca/Content/SEN/Committee/371/ille/library/spicer-e.htm#A)

Hogy mindezek ellenére napjainkra mégis miért alakult akként a tudatmódosító szerek helyzete, hogy egyes típusaik mai napig legálisan beszerezhetők a boltok polcairól, másokat pedig a világon áthidaló összefogással üldöz a nemzetközi államközösség, már nem képezi a kutatásom tárgyát. Pedig ismert tény, hogy országunkban a kábítószeres bűnözés igazán a rendszerváltás után kezdett számottevő méreteket ölteni, s már akkor fellépett az igény a jogot ismerő, s tudományosan alkotó értelmiség körében, hogy a jelenséget megfelelő nemzeti drogpolitikával lehetne csak kezelni. *Ebben pedig különös figyelmet kell fordítani a megelőzésre, gyógyításra, és a rehabilitációra szolgáló kontrollrendszerre.*³ azóta ez a fajta, korszerű felfogás beépült a jogi szabályrendszerünkbe is, bár egyre kevesebb teret szorítanak neki – mára a honi politika csak türelmetlenebbé vált az ilyen úton elért eredményekkel szemben. Szakítani kíván a hosszútávon rügyeztethető, *gyengédebb bánásmóddal*, amely esetleg egy kulturáltabb hozzáállást segíthet elő a jövő generációkban. Úgy érzi, ha gyors és kíméletlenebb csapást mér a kábítószer-kérdésre, rövidebb úton ér majd el sikereket, ennek eszközét pedig számára egyedül *a büntetőjog szigora* jelentheti. Mégis az észlelhető, hogy a büntetőjogi fenyegetés kilátásba helyezése sem képes az elvárt mértékben visszatartani a visszaélések arányát. A büntetőjogi fenyegetést pedig maga a törvény helyezi kilátásba, és nem mindegy, melyek azok a magatartásformák, amelyeket büntetni rendel. Hazánk a kontinentális jellegű jogrendszer részét képezi, így elengedhetetlen fontosságú az írott jog, amelyet Büntető Törvénykönyvünk (jelenleg az 1978. évi IV. törvény) testesít meg, mint a büntető jogalkalmazás legfőbb irányadó dokumentuma – az itt leírt jogszabályok határozzák meg a büntetendő magatartásformákat, s azok büntethetőségének feltételeit. Nem mindegy tehát, hogy mit tekintünk elkövetési magatartásnak a bűncselekmények felderítése és értékelése során.

3. ANYAGI JOGI VONATKOZÁSOK

A kábítószerrel való visszaélés egy igen komplex büntetőjogi tényállás, amely a mai napig komoly vita tárgyát képezi, mind jogi, mind politikai szempontból – hiszen a kérdés jelentős szerepet tölt be a társadalom védelme szempontjából, főleg ami a felnövő generációkat illeti. Azonban nem tekinthetünk el a *jelenség* egészségügyi, illetve társadalmi-erkölcsi vonatkozásaitól sem. Igen, mivel csakugyan észlelhető jelenségről van szó, mégpedig olyanról, amely korunk szociális problémáiról is élethű rajzolatot képes mutatni, és a kapcsolódó összefüggések a legszélesebb spektrumra kiterjednek. A téma érzékenysége tehát

³ LÉVAI Miklós, *Kábítószeres bűnözés*; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992 (123.)

vitathatatlan, ezért sem engedhető meg a jogászság számára, hogy felületességet tanúsítson iránta.

3.1. Mit nevezünk kábítószernek?

Nem elhanyagolható kérdés ez, mivel ezt a témát gyakran szerepeltető bulvármédia is, ezáltal a közvélekedés is erős fogalomzavarban szenved. *De facto* a drog, a tudatmódosító szer és a kábítószer nem ugyanaz.⁴ Ezt a nüansznyi eltérést a jelenlegi Nemzeti Drogstratégia tervezetében is figyelmen kívül hagyták az azt megalkotók, ahogy erre a TASZ is felhívta a figyelmet az ahhoz kapcsolt véleményezésében.⁵ Ugyanis a drogok, illetve pszichoaktív szerek nem feltétlenül mind kábítószernek, mivelhogy utóbbi fogalomnak büntetőjogi vonzata van: „kábítószernek azokat az *illegális* – növényi eredetű, vagy szintetikusan előállított – *anyagokat* hívjuk, amelyek a szervezetbe kerülve annak működését megváltoztatják (különösképpen a központi idegrendszerét).” Hangsúlyozandó az illegalitás, mivel léteznek egyéb anyagok is, amelyek hatással lehetnek a szervezetre, és akár tudatállapotunkra is, mégis törvényesen hozzáférhetők bárki számára (a kisebb-nagyobb korlátozásokat kivéve).⁶ Annak a személynek a fogyasztói tevékenysége, aki például nitrohígítót inhalál, az euforikus állapotba kerülés reményében, kábítószerzésnek aligha nevezhető (mivel legális piaci anyag „fogyasztásáról” van szó): ezt a jelenséget a szakirodalom *abúzusnak* nevezi.⁷

A könnyű- és kemény kábítószer megkülönböztetése sem új keletű dolog a jogalkotó számára, egyéb európai államok jogrendszerében is elismert tézis: két, akár három veszélyességi kategóriát is számon tartanak a kábítószer jogi osztályozásakor. Mára sikerült az egységes kábítószer-fogalom egységes jogi megítélésének konfliktusát jogszabályi szinten feloldani (lásd: *újra kategorizálás*), kétségek viszont továbbra is szép számmal akadnak a jogászság számára.

3.2. Orrunk előtt az új pszichoaktív anyagok

Mit tart mégis a büntetőjog illegális anyagnak? Ezt a hazánk által is ratifikált nemzetközi egyezmények⁸ és belső jogszabályok pontosítják, felsorolásszerűen – azonban előbbiek nem

⁴ BAYER István, *A kábítószer*; Gondolat, Budapest, 1989 (16.)

⁵ SÁROSI Péter, *Álláspont a Nemzeti Drogstratégia tervezetéről*; Társaság a Szabadságjogokért, Budapest, 2011 (6.)

⁶ Pl. alkoholt és dohányárut csak 18 éven felüliek vásárolhatnak.

⁷ *A WHO a drogabúzus (visszaélés) fogalmáról 1977-ben*, LÉVAI Miklós, *Kábítószeres és bűnözés*; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992 (28.)

⁸ Míg az első történelmi kábítószer-megállapodások az I. és II. Nemzetközi ópiumegyezmények voltak (1912 – Hága, és 1925 - Genf); a ma is hatályos ENSZ dokumentumok azonban az 1961-es New York-i Egységes Kábítószer-egyezmény (kihirdetve itthon: 1965. évi 4. tvr.), továbbá annak 1971-ben történt módosításáról és

kötelezik az államokat büntetőjogi lépés megtételére. Egyes országok a vállalt nemzetközi kötelezettségeket túlteljesítve büntetik a használatot (pl. Franciaország, Svédország, illetve Magyarország). Mégis nélkülözhetetlen eleme a tényállásnak, hogy az elkövetés tárgya, maga az anyag szerepeljen a fenti listákon, különben nem beszélhetünk bűncselekményről.

Ezt az aprócska „kiskaput” sikerült kihasználniuk leleményes vegyészeknek a nagy visszhangot keltő, ún. *dizájnerdrogokkal* kapcsolatban, akik nem épp nemes célra használták fel tudásukat: ügyes-bajos kémiai eljárásokkal olyan vegyületeket hoztak létre, amelyek hasonlóképpen a kábítószerhez, tudatmódosító-stimuláns hatással bírnak, azonban modulált szerkezeti képletüknel fogva nem szerepeltek a nemzetközi egyezmények és egyéb jogszabályok tiltólistáin. Rohamos sebességgel terjedtek hát el ezek a különféle, élettani hatásuk szempontjából teljesen ismeretlen anyagok, amelyeket például növényvédő-szerként árusíthattak büntetlenül egyes vállalkozók az interneten, akár szakboltokban egyaránt. Utóbbiak esetében már többnyire nyíltan élvezeti cikként jelölték meg ezeket. Ennek veszélyére – főleg a világhálón történő információterjedés sebessége miatt – hamar felhívta a figyelmet az ENSZ bécsi székhelyű, szakosított szervezete,⁹ amely a tagállamok részéről mielőbbi és hatékony intézkedést követelt.¹⁰ A magyar kormányzat megfelelő lépései ehhez mérten nem is maradtak el: a mefedront, mint a legelterjedtebb stimuláns hatású dizájnerdrogok egyikét 2011. január 1-étől tiltólistára helyezte, majd valamivel később, 2012. április 2-i hatállyal a 66/2012. (IV. 2.) kormányrendelet¹¹ érvénybe léptette az ún. *C-listát* is, amely ezeknek a vegyipari trükkökkel előállított újabb és újabb anyagok terjedését hivatott megakadályozni. Pontosabb meghatározás azonban, ha ezeket *új pszichoaktív anyagnak* nevezzük (így tesz a rendelet is), mivel a piacon egyéb, addig nem tilalmazott növényfajták is megjelentek hasonló szerepkörben.¹² Megkezdődhetett hát a tisztogatás az önjelölt, „házi-netes” drogdílerek körében, s teret kapott a hatóság az ilyen árut forgalmazó üzletekkel szembeni intézkedésre. Kiemelkedő szükség van ezekre a listákra, és az illegális szerek pontos, törvényi felsorolására, hiszen ha ilyenek nem léteznének, az nagyfokú jogbizonytalanságot okozna, ennél fogva a jogbiztonságra nézve is komoly fenyegetést jelentene.

kiegészítéséről szóló genfi Jegyzőkönyv (1988. évi 17. tvr.), ill. a '71-ben (1979. évi 25. tvr.), és '88-ban Bécsben elfogadott pszichotróp anyagokkal kapcsolatos egyezmények (1988. évi L. törvény).

⁹ INCB – International Narcotics Control Board (Nemzetközi Kábítószer-ellenőrző Testület)

¹⁰ INCB: *Meg kell akadályoznunk, hogy a közösségi médián keresztül áruljanak drogot a gyerekeknek* at <http://www.unis.unvienna.org/unis/hu/pressrels/2012/unisnar1132.html> ; United Nations Information Service, UNIS/NAR/1132, 2012

¹¹ Lásd: Magyar Közlöny, 2012. évi 37. szám (6953.)

¹² SÁROSI Péter, *C-lista – szájbarágó* at <http://drogriporter.hu/clista> ; Drogrporter, A TASZ drogpoltikai oldala

*Hogyan tesz különbséget a jog a kábítószeresek egyes típusai között? Nem mindegy ugyanis, a kábítószerrel való visszaélés esetében, hogy melyik anyagból mekkora mennyiség képezi az elkövetés tárgyát. Ezeket szerenként lebontva elemzi a jogalkotó – egész pontosan a Btk. 23. §-a jelöli meg a csekély mennyiségek jogszabályi határait, amelyeket a bázisalapú hatóanyagtartalmak meghatározásával tesz.*¹³ Ezen határértékeknek a húszszorosát véve kapjuk meg a jelentős mennyiség alsó limitét, amely pl. a kokain esetében 2 gramm szorozva hússzal, azaz 40 gramm. Ily módon is érzékelhető, hogy a hazai jog (még) különbséget tesz a könnyű- és keménydrogok tekintetében, a mennyiségbeli eltérések a különböző kábítószeres veszélyességének súlyát próbálják érzékeltetni – ha ilyen bűncselekmény miatt indul eljárás valakivel szemben, és csupán csekély mennyiségű kábítószerrel visszaéléssel vádolják, még lehetősége van büntetlenül „megúszni” az ügyet, amennyiben bizonyítja, hogy azt saját használatára termesztette, állította elő, szerezte meg, illetve tartotta.¹⁴

A megkülönböztetés szükségességének alátámaszthatásához megvizsgálhatjuk a holland drogpolitikai modellt: pontosan a keménydrogok terjedésének hatékonyabb visszaszorítása érdekében kezelik büntetőjogilag jóval enyhébben a könnyűdrog-fogyasztókat (a hatóságok afölött csupán „szemet hunynak” – mivel még náluk sem beszélhetünk legalizációról – és főleg a kemény drogok elleni küzdelemre összpontosítanak).¹⁵ A nemzetközi kábítószer-egyezmények különböző veszélyességi kategóriákat tartanak számon, s a listázott szereket ezekbe egyenként besorolják: ezek a csoportosítások azonban az államokat nem kötik, így azoktól eltérően is tagolhatják a drogokat.¹⁶ Ezt a folyamatot hívjuk újrakategorizálásnak. Ha elcsitíthatjuk a kapudrog-elmélettel¹⁷ dobálózókat, ami a marihuánát illeti – azt éppen némi statisztikával érhetjük el: 2009-ben a 15-24 évesek (azaz a legveszélyeztetettebb korosztály) körében a jóval szigorúbb büntetőjogi hátrányokat kilátásba helyező Franciaország már 42%-os fogyasztói arányt mérhet, míg Hollandiában ugyanez a balansz évek óta csupán 25%-on stagnál.¹⁸

¹³ Így például 2012. január 1. óta a tetrahidrokannabinol (THC) tiszta és savformában együttesen jelenlevő összértéke nem haladhatja meg a 6 grammot ahhoz, hogy csekély mennyiségnek minősüljön – ez a korábbi szabályozáshoz képest enyhébbnek tekinthető, ahol a csekély mennyiség határa a THC (kannabisz hatóanyaga) esetében csupán 1 gramm volt; ld. Btk. (1979. évi 5. tv.), 23. § (1) (b).

¹⁴ Lásd még az elterelés intézményét: Btk. 283. §

¹⁵ Bővebben: EMCDDA THEMATIC PAPERS, *Illicit drug use in the EU: legislative approaches*; EMCDDA, Lisbon, 2005 (17.)

¹⁶ Így tett Hollandia is.

¹⁷ Miszerint kenderfogyasztás egyenes utat jelenthet a keményebb kábítószeresekre való rászokáshoz.

¹⁸ Forrás: Az EMCDDA (A Kábítószer- és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontjának) statisztikái alapján

3.3. A visszaélés jogi tartalma – az elkövetési magatartás formái

A kábítószerrel való visszaélés törvényi tényállását a jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyv (az 1978. évi IV. tv. – a továbbiakban Btk.) 282. §-a határozza meg. Ebbe nem tartoznak bele a kábítószerrel összefüggő bűncselekmények (mint amilyenek a pszichofarmakológiai bűncselekmények, ill. a gazdasági kényszerből elkövetett bűncselekmények)¹⁹ – ez a tényállás pusztán a kábítószerre, mint elkövetési tárgyra, és a köré épülő magatartásformákra fókuszál. A bűncselekmény jogi tárgya az állampolgárok egészségének sérthetlenségéhez fűződő társadalmi érdek. Ennek fényében kellett a jogalkotónak átgondolnia a tényállási elemeket, melyek azok a cselekmények, amelyek veszélyeztetik a közösségnek ezt az alkotmányos érdekét. Nem hagyhatta viszont a törvényhozás figyelmen kívül az országunk által is ratifikált nemzetközi megállapodásokat, melyek már tartalmazták az üldözendő cselekvéseket.²⁰

Ezzel kapcsolatos elsődleges nemzetközi jogi kötelezettségünk pedig – nevezetesen az Egységes Kábítószer Egyezmény – a következőképp sorolja fel a jogellenes magatartásformákat: *"minden Szerződő Fél alkotmányos jogszabályainak fenntartásával megalkotja a szükséges szabályozást abból a célból, hogy a kábítószernek az Egyezmény rendelkezéseivel ellentétben, bármilyen címen történő termesztése, előállítása, gyártása, kivonása, készítése, tárolása, felajánlása, forgalomba hozatala, elosztása, vételek eladása, leszállítása, közvetítése, elküldése, átmenő szállítása, fuvarozása, behozatala és kivitele vagy bármely ténykedés, amely a szóban forgó Szerződő Fél véleménye szerint ellentétben lehet az Egyezmény rendelkezéseivel, jogsértő cselekménynek minősüljön, ha azt szándékosan követték el, valamint, hogy a súlyos jogsértések megfelelő büntetést, nevezetesen szabadságvesztést vagy egyéb szabadságelvonással járó büntetést vonjanak maguk után".*²¹

A fenti szöveggel párhuzamosítva tehát a következőképpen szerkesztették meg a bűncselekmény tényállási elemeit: a törvény kétféle magatartáscsoportot különböztet meg. Ezek a *megszerző-birtokló* és a *terjesztő-forgalmazói* változatok.²² Az előbbi csoport elkövetési magatartási fordulatai: termesztés, előállítás, megszerzés, tartás, országba behozatal, kivitel, ill. az ország területén való átvitel. Az utóbbi csoportba pedig a kínálás, átadás, forgalomba hozatal, és a kábítószerrel való kereskedés tartoznak. Ezek a magatartások a bűncselekmény alapeseti megvalósulását példázzák, mindkét csoportnak léteznek azonban

¹⁹ Chloé CARPENTIER, *Célpontban a kábítószer*; Az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala © A Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja (EMCDDA), Brüsszel, 2007

²⁰ Lásd: 2005. évi XXX. törvény

²¹ Az Egységes Kábítószer Egyezmény 36. cikk 1. a.) pontjának értelmében

²² JUHÁSZ Zsuzsanna, KARSAI Krisztina, MARÁZ Vilmosné, NAGY Ferenc, SZOMORA Zsolt, VIDA Mihály, *A Magyar Büntetőjog Különös Része*; HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009 (498.)

minősített, de privilegizált esetkörei is (minősített eset például az oktatási, köznevelési, gyermekjóléti és gyermekvédelmi, közművelődési feladatok ellátására rendelt épület területén, ill. annak közvetlen környezetében elkövetett terjesztői-forgalmazói cselekmény; privilegizált eset pedig a csekély mennyiségre elkövetett visszaélés). A bűncselekmény mindkét elkövetői alakzatcsoportjának *előkészületeit is büntetni rendeli* a törvény – a büntetési tételeket azonban eltérően állapítja meg a szerint, hogy az mely változatára irányul. *Sui generis bűncselekményként* jelöli meg azonban a Btk. az amúgy olyan előkészületi-bűnsegédi jellegű magatartásokat, mint az anyagi eszköz szolgáltatása (ha az fizikai jellegű eszközök szolgáltatásában nyilvánul meg),²³ illetve a kábítószer előállításának elősegítése.²⁴ Így akár a különböző házi növénytermesztésre árusított készülékek (szellőző-berendezések, megfelelő fényt és hőt biztosító izzók és növényi tápanyagok) szolgáltatása is lehet bűncselekmény, ha az a megfelelő célzattal történik: például kifejezetten otthoni marihuána-termesztés okán. A bűnösség megállapításának szempontjából azonban minden esetben figyelembe kell venni, hogy az elkövető tudata átfogta-e, hogy az elkövetési tárgy valóban kábítószer vagy kábító hatású anyag.²⁵

A hatályos Btk. bizonyos előkészületi magatartásformákat már külön tényállásban nevesít, az Európai Unió parlamenti és tanácsi rendeletei nyomán:²⁶ ez pedig a *kábítószer-prekurzorral visszaélés*. Azoknak a vegyi anyagoknak az engedély nélküli megszerzését, tartását, illetve terjesztését pönalizálja, amelyek ugyan amúgy nem illegálisak, de a tiltott kábítószerrek előállításához elengedhetetlenül szükségesek. Nyilvánvaló tehát, hogy ha tiltásról van szó, a törvényhozó nem rest a közösségi jog harmonizálására.

3.4. Fennáll a jogtárgy- vagy jogsérelem veszélye – de kivel szemben?

Miként az már fentebb is említésre került, a bűncselekményünk jogi tárgya a közegészség védelméhez fűződő elidegeníthetetlen társadalmi érdek. Meglehetősen elvont fogalom, már ami a gyakorlati értelmezést illeti. Első olvasatra ugyanis nem tűnik mindegyik magatartásforma olyan veszélyeztető állapot előidézésére alkalmasnak, amelyre azonnal büntetéssel kellene az állami jogrendnek reagálnia – ám nincs vita afelől, hogy a hatályos szövegben szereplő alakzatok kellőképp átgondoltak, és sértő jellegük is logikusan levezethető.

²³ Btk. 282. § (4)

²⁴ Btk. 282. § (3) bekezdés b) pont

²⁵ BALOGH Ágnes, *Büntetőjog II. Különös Rész*; Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005

²⁶ Lásd: a 2004. február 11-i 273/2004 EK európai parlamenti és tanácsi rendelet 16. cikkét, valamint a 111/2005/EK tanácsi rendelet 32. cikkét a *kábítószer-prekurzorok kereskedelmének nyomon követéséről és ellenőrzéséről* szóló közösségi jogszabályok végrehajtásáról és működéséről.

A *megszerző-birtokló változatok* nem tartalmaznak haszonszerzési célzatot, tipikusan önállóan, ill. saját fogyasztás céljából is megvalósíthatóak. A termesztés és előállítás az egész bűncselekmény bázisát képezi, ez alkotja a bűncselekmény alfáját, így egyértelmű a tiltásához fűződő érdek, függetlenül a legalizációs vitáktól. A megszerzés és a tartás indokoltságához viszont elkél némi magyarázat: a kábítószer birtoklása a büntető anyagi jogtudomány rendszerében absztrakt, veszélyeztető deliktumként sorolható be.²⁷ Ez azt jelenti, hogy a büntetést érdemlőség „a tényállásszerű elkövetési magatartás következtében meghatározott védett jogi tárgy általános veszélyeztetésén alapul”.²⁸ Így tehát, ha az elkövető célzatosan jut kábítószer birtokába („megszerzés”) vagy azt tudatosan birtokolja („tartás”) – az elkövetés tárgyát akár közvetlen a zsebében hordozva, vagy lakásában, egy szekrénybe zárva, de egy közterülethez tartozó földdarabon elásva is (azaz nincs közvetlenül a birtokában, de ő maga áll hollétének egyedüli ismeretében) – a bűncselekményt megvalósítja, s a jogi tárgy veszélyeztetettsége fennáll. Ez a veszélyeztetettség ugyan nem lehet közvetlen, hiszen a pusztán „zsebben hordás” nem okoz sérelmet a közegészségre nézve semmilyen formán, de annak lehetősége már adott, hogy az vagy átadással, vagy a nélkül (pl. a kábítószer közterületen elhagyásával) valaki más, s akár egy kiemelten védett személy (kiskorú) birtokába kerülhet. Ekként kívánja megelőzni a szabályozás a következő szint bekövetkezését, amely már a terjesztő-forgalmazói változatok megvalósítását jelentheti.

Az átadással már közvetlenül megvalósul a bűncselekmény jogi tárgyának veszélyeztetése. Így az átvevő személyétől függetlenül (aki ezáltal a megszerző pozícióba kerül, tehát maga is bűncselekményt követ el) sérül a közegészség védelméhez fűződő társadalmi érdek, hiszen olyan szerek „terjesztésére” kerül sor, amelyeket a különböző nemzetközi egyezmények és a belső jogi szabályozás is mind a társadalomra, mind az egyén egészségére nézve károsnak ítélt meg.

Innentől kezdve viszont felmerül bennem a kétség: mekkora mértékben jelenthet veszélyt a fogyasztó ahhoz képest, ahogyan a terjesztő magatartást gyakorlók jelentenek fenyegetést a közösség érdekeire nézve, különösképp, ha azt haszonszerzés megvalósítása végett (forgalmazók), vagy akár rendszeres haszonszerzés céljából (kereskedők) végzik. Ha a fogyasztók a szervezetükre ártalmas anyagot használnak, főként, ha ezt a függőségük okozta kénytelenül vágy kielégítése miatt teszik – s ezért komoly pénzüsségeket is megfizetnek –

²⁷ KARSAI Krisztina, *A kábítószer-fogyasztás büntetendősége (Elvek, elméletek pro és kontra)*; Acta Jur. et Pol. Szeged, Szeged, 1998 (8-9.)

²⁸ NAGY Ferenc, *A Magyar Büntetőjog Általános Része*; HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008 (112.)

nem inkább ők kerülnek-e a *veszélyeztetetti pozícióba*?²⁹ Nem célokom ugyan legalizációs kampánytevékenységet folytatni, de érzékelhető némi logika az amellet érvelők mondandójában is: ha az állam engedélyezi a legális drogok terjesztését és forgalmazását, ellenben mégis súlyos milliárdokat kell költenie az ilyen szerektől függő állampolgárainak egészségügyi ellátására (gondolhatunk itt csak a kórházi kezelésre szoruló dohányosok évi statisztikáira), milyen alapon különbözteti meg az illegális szerfogyasztókat tőlük? Abban biztosak lehetünk, hogy amíg a jelenleg illegálisnak nyilvánított kábítószeresek fölött az állam nem gyakorol tényleges kontrollt, addig a valódi fenyegetést azok a jogsértő cselekmények jelentik, amelyek a kábítószeresek egyre szélesebb körű terjedését hivatottak elősegíteni – azaz pont a terjesztő, forgalmazó tevékenységek. Így a fogyasztók, de a potenciális fogyasztók is csupán kiszolgáltatott alanyai maradnak a kábítószer-jelenségnek, és számukra semmilyen büntetőjogi hátrányokozás nem bír majd sem reszocializáló, sem pedig preventív hatással.³⁰

4. A FOGYASZTÓI PROBLÉMA

4.1. Diszkriminált szerhasználók

Így érkezünk el tehát a vitatéma fő forrásához, a fogyasztással szembeni intoleráns büntetőpolitika jogellenességéhez. Ha feltennénk a fentebb már említett kérdést az illetékeseknek, egészen biztosan lesütött szemekkel és végeláthatatlan magyarázkodó gondolatbuckfencekkel találnánk szemben magunkat, de jómagam szívesen megkockáztatom hát még egyszer: *milyen alapon különbözteti meg az állam ugyanazon alkotmányos alapjogokkal illetett illegális szerfogyasztó állampolgárát azoktól, akik legális drogokkal (de nyilván nagy hasznot hozó adóbevételek mellett) károsítják magukat?* Nevén nevezve ezt az alapjogot, a testi és lelki egészségről van szó, amely *mindenkit* megillet.³¹ Fennáll a választás persze: az állampolgár betarthatja a törvények szabta határokat, él a szabad döntés nyújtotta lehetőségekkel és alkohollal, dohányval, kávéval vagy egyéb megengedett szerrel károsítja önmagát. Ám, ha az illegális utat választja ugyanilyen céllal (tehát csakis önmaga destrukciója miatt), áthágja a társadalmi normákat, azaz megszegi a közösségbe tartozás feltételeit, s onnantól kezdve rá már nem vonatkozik az alkotmányos védelem? Tehát megnyílhat-e az út ellene emiatt lefolytatható hatósági intézkedések előtt, s kezelése helyett számíthat a jól megérdemelt büntetésre?

²⁹ GÖRGÉNYI Ilona, *A viktimológia*; in: GÖNCZÖL Katalin, KORINEK László, LÉVAI Miklós, *Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll*; CORVINA Kiadó Kft., Budapest, 1997 (96.)

³⁰ Lásd a büntetés célját: Btk. 37. §

³¹ Lásd: Alaptörvény, XX. cikk, (1) bekezdés

Az Alkotmánybíróság azon elhíresült határozatában, mikor a hatályos büntetési nemek közül kiiktatta a halálbüntetést,³² arra a megállapításra jutott, hogy – a jogos védelmi helyzetet kivéve – akármilyen cselekményt követ is el az állampolgár, az államnak utólag már nincs joga sem az életének elvételéhez, sem pedig az emberi méltósága bármilyen szintű korlátozásához, *mert ez a kettő elkülöníthetetlen és oszthatatlan egységet alkot.*

Ha ebből az alapjogunkból levezethető a testi és lelki egészséghez való jog,³³ akkor miképpen gondolhatjuk, hogy attól bármiféleképpen is megfosztható, vagy abban korlátozható egy nem legális szer káros hatásaitól (adott esetben függőségtől) szenvedő állampolgár? Alkotmánybíróságunk már 2004-ben felrótta az Országgyűlésnek e szerinti nemzetközi jogi kötelezettségeinek elmulasztását is, miként nem tett eleget az azokban foglalt ártalomcsökkentést szorgalmazó rendelkezéseknek.³⁴ Az természetesen enyhít a helyzet súlyosságán, hogy *még* privilegizált esetként jelennek meg a Btk-ban a kábítószerfüggők által elkövetett, függőségükkel összefüggésben levő *egyes, amúgy büntetendő* cselekmények,³⁵ azonban a törvényalkotó nem számolt azzal a fázissal, amikor az egyén, mint fogyasztó, még csak *ki van téve a függőség veszélyének*. Nem indokolható semmivel az ilyen személyek megbüntetésének szükségessége, főként, ha a cselekményük káros hatása kizárólag önmagukkal szemben realizálódik, s nem veszélyeztet egyéb jogi tárgyakat (például az ilyen befolyásoltság alatti vezetés büntetendősége abszolút elfogadhatóvá válik, ahogyan az erőszakos cselekmények véghezvitele sem tolerálható ezen az alapon, hiszen az elkövető *önhibájából kerül ebbe az állapotba*).³⁶

Ez a megkülönböztetés mégis olyannyira radikalizálódni látszik, hogy a jelenlegi jogot diktáló hatalom a kábítószer-használó és függő³⁷ személyeket már nyíltan ki kívánja tenni a büntetőjogi üldöztetésnek.³⁸ Olyasféle álszent intolerancia ez, amely nemhogy nem szorítja vissza a visszaélések számát, nemhogy nem segít, hanem még árt is az amúgy alaptörvényi szinten ugyan kurta módon, de kifejező mértékben védelmezett saját állampolgárainak – s még gazdasági szempontból is mind csak nagyobb terhet jelent. Ezeket a tényeket már számos egészségügyi, kriminológiai, és egyéb szakértői publikáció, tanulmány alátámasztotta már, de

³² Lásd: 23/1990. (X.31.) AB határozat

³³ Amelyet az 1949. évi XX. törvény (A Magyar Köztársaság Alkotmánya) 70/D. §-ának (1) bekezdése a legmagasabb szintű testi és lelki egészségként definiált.

³⁴ Lásd: 54/2004. (XII. 13.) AB határozat

³⁵ Ld. Btk. 283. § (1) bek. f.) pont

³⁶ Ld. Btk. 25. § - „A 24. § rendelkezései nem alkalmazhatók arra, aki a cselekményt önhibájából eredő ittas vagy bódult állapotban követi el.”

³⁷ Az új Btk-ban a függőség privilegizált esetköre már nem jelenik meg.

³⁸ Ld. Új Btk. (2012. évi C. törvény) 178. § (6) bekezdés: „Aki kábítószerrel fogyaszt, illetve csekély mennyiségű kábítószerrel fogyasztás céljából megszerez, vagy tart, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

a későbbiekben jómagam is fogom őket dióhéjban ismertetni.

Az Unió tagállamok jogalkotásában nem ismeretlen a kábítószer-fogyasztás dekriminalizációja, de egyes országokban messzebb is elmentek már – a csekély mennyiségű kábítószer birtoklása szintén büntetlenül marad. Csehországban például az 1998-ban elfogadott Büntető Törvénykönyvük óta³⁹ nem bűncselekmény a csekély mennyiséget meg nem haladó kábítószer tartása (a jelenleg hatályos cseh Btk. 284. § (1) bekezdése értelmében sem az).⁴⁰ Németországban alkotmánybíróági állásfoglalások⁴¹ arányosnak tekintik a német Kábítószer-törvény által figyelembe vett csekély veszélyességi fokát az ilyen jellegű magatartásoknak – így zöld út nyílhatott a könnyűdrog-fogyasztók saját célú cselekményeinek „eljárási dekriminalizációja” számára (ha az a tartásban, vagy megszerzésben is nyilvánul meg).⁴² Kutatásom tárgya ugyan nem terjed ki a nemzetközi helyzet összehasonlítására is, de ez az ízelítő a kábítószer-fogyasztást érintő kontinentális jogi megítélésből kellőképpen alátámasztja, hogy „haladóbb szemléletű” államokban sem idegen tendencia a büntetőjog visszaszorulása.

4.2. A fogyasztói joghézag

*„A Btk. 282.§-a az elkövetési magatartások között nem sorolja fel a kábítószer fogyasztását, bármiféle módon a szervezetbe juttatását. A jogalkalmazó azonban a fogyasztás esetén feltételezi, hogy a törvényi tényállásban felsorolt (kábitószer készit, megszerez, tart) cselekvések szorosan összefüggnek a fogyasztással, tehát ezek közül legalább egy elkövetési magatartás megvalósul a használat esetén.”*⁴³

Sokat elárul a fenti idézet jelen alcímem tartalmáról. Ha a Büntető Törvénykönyvünk Különös Része nem tartalmazza a tárgyalt bűncselekmény tényállási elemei között a fogyasztást, mint elkövetési magatartást – nem egy tudatos jogalkotói döntésről van-e ehelyütt szó? Különös tekintettel arra, hogy 1998-2002-ig egy büntető novella (az 1998. évi LXXXVII. törvény) révén már szerepelt a Btk-ban a fogyasztás, mint büntetendő magatartásforma⁴⁴ – majd egy következetes döntéssel⁴⁵ a törvényhozó el is távolította azt a tényállásból (igaz, ehhez

³⁹ Forrás: Country Legal Profiles – Czech Republic, *Drug Use and Possession*; European Monitoring Centre of Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) at <http://www.emcdda.europa.eu> (a letöltés időpontja: 2012.11.21.)

⁴⁰ Lásd még: Drogová Poradna, *Výběr klíčových částí zákonů, týkajících se drog. Trestní zákoník platný od 1. ledna 2010.*; at <http://www.drogovaporadna.cz/trestni-zakonik.html> (a letöltés időpontja: 2012.11.21.) – a cseh szakaszok fordításakor a Google Fordító-t vettem igénybe.

⁴¹ BVerfG 1994. március 9.-i döntése

⁴² Lásd erről bővebben: KARSÁI Krisztina, *A magyar és a német kábítószer-büntetőjog alapjai*; in: Acta Universitatis Szegediensis : acta juridica et politica – 53., Szeged, 1998, (185-208.)

⁴³ FRIDLÍ Judit, PELLE Andrea, RÁCZ József, *A kábítószerkérdés büntetőjogi szabályozásának ellentmondásai*; In: Jogtudományi közlöny, Budapest, 1994 (168.)

⁴⁴ Lásd: 1998. évi LXXXVII. törvény 62. § (9) bek. a.) pont

⁴⁵ Lásd: 2003. évi II. törvény

időközben egy kormányváltásra is szükség volt). Ez az enyhítés az általános indoklás szerint az azt megelőző szigorú jogszabályi rendelkezések kritikája, amelyben megjelölik az ilyen fokú represszív jogpolitika eredménytelenségét, s a fogyasztás közvetlen büntetendőségének kifejezett ártalmasságát a kábítószer elleni küzdelemre nézve.⁴⁶ A jelenlegi jogalkalmazói gyakorlat mégis automatikusan megvalósultnak tekinti a törvényben szereplő megszerzői/birtokló alakzatokat is, pedig csak a fogyasztás ténye bizonyított (adott esetben a vérből kimutatott illegális anyag jelenlétével).⁴⁷ Milyen érdek állhat a mögött, hogy a *fogyasztókkal* szemben születő elmarasztaló ítéletek csupán egy olyan feltételezésen alapulnak, amelyre nézve lényegében bizonyíték nem áll rendelkezésre: mi történik, ha az illegális anyag a fogyasztónak minősített személy szervezetébe akaratán kívül kerül?

Fentebb már esett róla szó, hogy az új Btk. szövege már tartalmazza a fogyasztói magatartást a kábítószerrel való visszaélés büntetendő fordulatai között. Addig azonban, míg az 1978. évi IV. törvény hatályos, ilyen esetről nem beszélhetünk e bűncselekmény értékelése körében. A visszaélő felelősségre vonásához szükségesnek tartom a megszerzés (vagy éppen a tartás) tényének bebizonyítását, még akkor is, ha a jogtudomány jelenlegi álláspontja nem is mindenhol egyöntetű e témakörben:⁴⁸ sem az ügyészség, sem pedig a bíróság nem hagyhatja figyelmen kívül azokat a körülményeket, ahogyan a szer a terhelt szervezetébe került, mivel pontosan ez a kérdés képezi a bűncselekmény megvalósulásának magját.

Egyre több olyan esetről hallani manapság, amikor éjszakai szórakozóhelyeken különböző indíttatásból ismeretlen tettesek kábítószerkeveréket kevernek az ott bulizó lányok italába. Egy esetleges razzia alkalmával van-e joga a rendőrségnek szabadságelvonó kényszerintézkedések alá vonni az ilyen szerek hatása alatt álló személyeket? Függetlenül attól, hogy az illető saját akaratából történt-e az anyag bevitele. Őrizetbe vétel lehetősége ugyanis csak akkor áll fenn, *ha szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény megalapozott gyanúja – különösen tettenérés – esetében*⁴⁹ kell sort keríteni erre a kényszerintézkedésre: miután pedig a „bekábítószerezett” személyek birtokában nem találtak törvénytörő anyagot, szabadon kellene őket engedniük. Mégpedig bűncselekmény fennállásának hiánya miatt. A közvélekedés és minden jel szerint maga a nyomozó hatóság is tévesen értelmezi a Btk. megfelelő rendelkezéseit: „Aki

⁴⁶ FRECH Ágnes, *A kábítószerrel visszaélés szabályainak értelmezése*; at http://www.fovarositorvenyszek.hu/sites/default/files/allomanyok/szellemimuhely/kabitoszerrel_vissza.pdf, Fővárosi Törvényszék Büntető Kollégiuma, Budapest, 2003

⁴⁷ Lásd erről bővebben: VERESS Tibor, *A kábítószer-fogyasztás bizonyításának lehetőségei*; in: Belügyi Szemle, Budapest, 2000/2. (68.)

⁴⁸ Lásd: BELOVICS Ervin, MOLNÁR Gábor, SINKU Pál, *Büntetőjog – Különös Rész*; HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2005 (409.) vagy BLASKÓ Béla, MIKLÓS Irén, SCHUBAUER László, *Büntetőjog – Különös Rész II.*; Rejtjel Kiadó, Budapest, 2006 (134.)

⁴⁹ Lásd: 1998. évi XIX. törvény (Be.) 126. § (2) bek.

kábítószer fogyaszt, a Btk. szerint bűncselekményt követ el.” – olvashatjuk egyes tömegmédiák hasábjain.⁵⁰ Rendőri „túlkapás”, vagy fentről jövő utasítások okán állították elő azt a tizennégy fiatalt, akiket kábítószer-fogyasztás gyanúja miatt szállítottak a JATE-klubból a Szegedi Rendőrkapitányság épületébe?⁵¹ Politikai nyomásra, a közvélemény csillapítása végett közölnek ilyenek eseteket időközönként a híradásban? A valódi okokat csak találgathatjuk, de az opciók latolgatására még van lehetőség.

Az igazán aggasztó az, hogy a probléma felismerésére a jogot ismerő és alkalmazó jogászság sem mutat kifejezett hajlandóságot – ha lehetővé válhatott, hogy ilyesfajta joggyakorlat alakuljon ki (bár ez főként a Legfelsőbb Bíróság 1/2007-es Büntető jogegységi határozatának köszönhető, de erről alább kívánok még szót ejteni). Ha az ügyészség és a Legfelsőbb Bíróság (ma már Kúria) valóban egy úgymond felülről kényszerített drogpolitika megvalósulását próbálja elősegíteni, az a jogba vetett közbizalom súlyos megsértését vonhatja maga után. Amely, mint olyan, ráadásul szintén a büntetőjog által védelemben részesülő jogi tárgyak körét képezi.

Bár belátható, hogy meglehetősen szélsőségesnek mondhatóak azok a példák, amelyekben érvényesül az a feltételezés, miszerint a fogyasztó akarata és tudta nélkül kerülhetett az illegális anyag a szervezetébe, de *az ártatlanság vélelmének alapelve* és a Be. 4. §-a⁵² mégis megkövetelné a jogalkalmazótól, hogy ezt a körülményt ne értékelje a terhelt hátrányára. Tehát ha nem bizonyított, hogy milyen úton-módon került az illegális anyag a terhelt szervezetébe, nem vélelmezhetjük, hogy azt saját akaratából, tudatosan juttatta a szervezetébe – ugyanakkor azt sem, hogy más csempészte bele.

Ettől függetlenül a Legfelsőbb Bíróság 1/2007-es Büntető Jogegységi határozatának II. pontja szerint a megszerzett kábítószer mennyiségének megállapításakor a bíróságnak függetlenítenie kell magát attól, hogy annak később mi lesz a sorsa – azaz, hogy saját maga fogyasztotta-e el. Emiatt a kábítószer-fogyasztónál az egész elkövetési időszak alatt birtokában levő mennyiség az irányadó a bűncselekmény értékelése során (mivel *állapot-bűncselekményről* van szó, azaz a magatartás jogsértő jellege mindaddig fennáll, amíg a kábítószer a birtokában marad: a bevégezethez tehát csak akkor következik be, ha az elkövető az illegális anyagtól *megszabadul*). Ez az indokolás vezette hát rá a jogalkalmazót, hogy a kábítószer fogyasztása a törvényben megjelenített egyéb elkövetési magatartásokon keresztül

⁵⁰ Forrás: SEGESVÁRI Csaba, *Drograzzia a JATE-klubban – 14 fiatalt előállítottak*; delmagyar.hu, at: http://www.delmagyar.hu/szeged_hirek/drograzzia_a_jate-klubban_-_14_fiatalt_elovallitottak/2144157/ (a letöltés időpontja: 2012.09.21.)

⁵¹ Ahogyan arról a fent idézett újságcikk írója tanúskodik.

⁵² 1998. évi XIX. tv. 4. § (2) bek.: „A kétséget kizáróan nem bizonyított tény nem értékelhető a terhelt terhére.”

váljék büntethetővé. 2008-ban a Fővárosi Bíróság, szakmai tanácskozásának álláspontjában többek között erre is rávilágított. „A Jogegységi döntés szerint nem elfogadható az az általunk követett jogértelmezés, hogy amennyiben az egyes részmennyiségek az elfogyasztással folyamatosan megsemmisülnek, akkor ez a magatartás nem alkalmas a jogtárgy, vagyis a közegészség fokozott veszélyeztetésére, ezért a minősítésre nem hat ki.” Mindez azt vonhatja maga után, hogy a kábítószer fogyasztójával szemben az esetek nagy részében súlyosabb büntetés kiszabására kerülhet sor.⁵³ A lelkiismeretes jogalkalmazónak azonban elsődlegesen a törvény rendelkezéseit kell a bűncselekmény elbírálása során alkalmaznia, s ha az enyhébb megítélést tesz lehetővé, feltétlenül előnyt élvez a joggyakorlattal szemben. Bár a Jogegységi döntés a közzétételétől számítva kötelező erővel bír a jogalkalmazásra – továbbra is a kontinentális jogrendszerbe tartozunk, s a bírák, ahogyan azt az Alaptörvény 26. cikkének (1) bekezdése is lefekteti: *csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélkezési tevékenységükben nem utasíthatóak.*⁵⁴

Nem feledkezhet meg hát arról a bíróság, hogy ugyan a fogyasztás ténye valóban kétséget kizáróan bizonyított (a toxikológus-szakértő véleményén keresztül), de a törvényben jelölt elkövetési magatartások – azaz a megszerzés és a tartás – még ezzel nem váltak tényszerűvé. Ahogy nem egyértelműsített a szándékosság sem, úgy a büntetőeljárás egyes kulcsfontosságú alapelvei is figyelmen kívül maradnak. Ez pedig önmagában olyan kérdéseket vet fel a jogalkalmazás törvényességével kapcsolatban, amelyek a bíráskodás alkotmányosságát is célpontba vehetik.

4.3. Alkotmányos mentőöv – kiút a kiszolgáltatottságból

A *nullum crimen sine lege* elvét⁵⁵ súlyosan sértő joggyakorlat nem kerülhet tehát semmilyen módon alkalmazásra a magyar büntető bíróságok előtt.⁵⁶ Már csak azért sem, mert ez az alapelv alkotmányos védelemben is részesül, s az ezzel ellenkező bírói ítélethozatal az

⁵³ FRECH Ágnes, *A joggyakorlat alakulása a Legfelsőbb Bíróság 2007. május 1. napján hozott 1/2007. Büntető jogegységi határozatát követően;* at http://www.fovarositorvenyszek.hu/sites/default/files/allomanyok/szellemimuhely/a_jogi_gyakorlat_alakulasa.pdf, Fővárosi Törvényszék Büntető Kollégiuma, Budapest, 2008 (a letöltés időpontja: 2012.09.21.)

⁵⁴ Ettől függetlenül jelez némi diszkrpanciát, hogy az Alaptörvény 25. cikkének (3) bekezdése feljogosítja a Kúriát a bíróságokra kötelező jogegységi döntések hozataláról – és ezt még az 1949. évi XX. törvény is megtette.

⁵⁵ „Nincs bűncselekmény törvény nélkül.” – A büntetőjog egyik fő alapelve

⁵⁶ Lásd: NAGY Ferenc, *A nullum crimen / nulla poena sine lege alapelvről*; in: Magyar Jog, Budapest, 1995/5 (257-270.)

Alaptörvény megfelelő rendelkezésével is ellentétben áll.⁵⁷ A fogyasztás tehát, amíg nem része a hatályos büntető törvényben rögzített tényállásnak, nem értékelhető elkövetési magatartásként, s ha csakis a fogyasztás ténye bizonyított, a kábítószerrel való visszaélés bűncselekménye nem állapítható meg. Amíg azonban ez az alkotmányellenes felfogás érvényesülhet a jogalkalmazásban, a kiszolgáltatott helyzetbe kerülő terhelt számára csak egy különleges eljárás igénybevétele lehet opció. 2012. január 1-e óta az ítélettel érintett személy már az alaptörvény-ellenes bírói jogértelmezéssel szemben is élhet az *alkotmányjogi panasz* nyújtotta lehetőségekkel, amennyiben ügyében már valamennyi rendes bírói fórumot kimerített, vagy az adott ügyben nincs számára biztosított jogorvoslati lehetőség.⁵⁸ Az új Btk. hatályosulása előtt eljárás alá vont kábítószer-fogyasztók számára e pillanatban tehát a *bírói ítélethozatal alapjogi kontrollja* jelentheti az egyetlen kiutat.

Úgy vélem, a jogalkalmazónak is újra kellene gondolnia a kábítószer-fogyasztókkal szembeni hozzáállását – különösképp, amíg a törvényi szabályozás azt lehetővé teszi. A helyzet megfelelő kezelésére már évek óta figyelmeztetnek a különböző szakértői szervezetek, a jogvédő egyesületekkel karöltve. Indokolásukban ugyanúgy előfordulnak az orvosi, addiktológiai érvelések,⁵⁹ ahogyan a társadalomtudományi-kriminológiai fejtegetések is. Ehelyütt magam is próbálok utóbbival tüzetesebben foglalkozni, jogászként ugyanis a legfontosabb feladataink közé tartozik, hogy ismerjük azokat a behatásokat, amelyeket egy törvényi szabályozás, illetve a joggyakorlat jelenthet a társadalomra. És mint minden jogág, a büntetőjog is befolyásolja a közösség mozgásait – függően persze a szabályozott területtől (ami adott esetben egy bűncselekmény és annak értékelése), de a jog jelenlétének intenzitásától is.

5. KRIMINOLÓGIAI BETEKINTŐ

Míg a büntetőjog egy normatív, normakutató tudományág, a kriminológia a tények felkutatásával és kielemezésével, empirikus úton történő megismerésével foglalkozik. Ha egy olyan társadalmi jelenséget, mint amilyen a kábítószeres bűnözés kérdése, illetve ha – azon belül is jóval leszűkítve a kört – a fogyasztás problematikáját vizsgáljuk, a tisztán szakjogági, jogi tudományos vetületek felvázolása mellett nem hagyhatjuk figyelmen kívül azokat a

⁵⁷ Lásd: Alaptörvény, XXVIII. cikk (4) bek.: „Senki nem nyilvánítható bűnösnek, és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más állam joga szerint nem volt bűncselekmény.”

⁵⁸ BALOGH Zsolt, *Alkotmánybíróság*; in: TRÓCSÁNYI László, SCHANDA Balázs, *Bevezetés az Alkotmányjogba*; HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012 (362.)

⁵⁹ Lásd: NÉMETH Attila, GEREVICH József, *Addikciók*; Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2000

kutatásterületeket és eredményeket sem, amelyeket a kriminológia nyújthat számunkra. A klasszikus értelemben vett *kriminológia tárgyát* tekintve foglalkozik magával a bűncselekménnyel (amely esetünkben a Kábítószerrel való visszaélés, azaz a Btk. 282. §-a), az elkövető személyével, az áldozattal (kérdéses, hogy ez esetben felmerülhet-e ilyen, vagy a veszélyeztetett jogi tárgy jellegéből fakadóan ez az egész társadalmat jelenti-e), ill. a bűncselekmény szituációjával, s a társadalom (állam) reakciójával.⁶⁰ Ezeket nem kívánom egyesével, tematikusan végigvenni, pusztán a dolgozatom számára releváns nézőpontokat ültetném be a kontextusba.

5.1. A kábítószer-fogyasztás, mint deviáns magatartásforma

Ahogy arról már fentebb szó esett – a kábítószeres bűnözés egy rendkívül összetett társadalmi anomália: mint az emberiség közösségi együttélésének története során a bűnözés mindvégig szükségszerű jelenléte is. Léteznek azonban olyan párhuzamok, amelyek mentén tudunk következtetni egy-egy meg nem értett (vagy csak megérteni nem akart), és a többség által tolerálatlan viselkedésforma miértjeire. Ha például csak a kábítószer-fogyasztó magatartást vizsgáljuk, ráadásul okunk sincs idegenkedni a „tőlünk távolálló devianciától”, hiszen a felnőtté válás során – sőt, a felnőttkor elérével és pszichikai megéretté válással is – mindannyian tettünk már kísérletet a bódító élvezeti cikkek felfedezése irányába. Ehhez pedig nem kell messzebbre nyúlnunk a törvény és a társadalom által elfogadott, mindenki számára hozzáférhető szereknél, mint amilyenek a dohány, alkohol és a kávé is lehetnek. Ezeknek az anyagoknak pedig igen sok közös vonásuk van a jogszabályok által húzott határvonal mögött felsorakozó illegális kábítószerekkel: többek közt hasonlóképpen addiktívak, s az egészségre való hatásukat nézve sem kecssegetnek épp messzemenően a legkedvezőbb következményekkel.

Miért dönt mégis az egyén az illegális szerhasználat mellett? Milyen motivációk, esetleg milyen társadalmi körülmények állhatnak a törvénytörő magatartás hátterében? Kimutatható-e életkori összefüggés a fogyasztási tendenciák között és ha igen, az mire enged következtetést? Számos kérdéssel találjuk szemben magunkat, s egy-egy ilyen problémakör kibogozása már külön tanulmány tárgyát is képezhetné, ha nem egy egész tanulmánykötetet, ezért némileg tömörebb formában próbálom visszaadni a válaszokat és azok konklúzióját.

⁶⁰ GÖNCZÖL Katalin, KEREZSI Klára, KORINEK László, LÉVAY Miklós, *Kriminológia – Szakkriminológia*; Complex Kiadó, Budapest, 2006 (28.)

5.1.1. A kábítószer-fogyasztók társadalmi elhelyezkedése

Korunk társadalmát ugyanúgy áthatja a meg nem értés és meg nem értettség, mint akár a rendi korszak áttörhetetlen státuszaiból fakadó különbözőségek keltette konfliktus a *harmadik rend* és a privilégiumokat élvezők között. Bár a napjainkban forradalmasított, mobilizációra alkalmasnak kikiáltott berendezkedés elviekben bárki számára elérhetővé teheti a szegénységből való kitörés lehetőségét, az ilyen körülmények közé született embernek mégis útját állja megannyi akadály, melyeket nem pusztán önmaga (vagy szimplán anyagi helyzete) – és környezete – generál, az állami autoritás sem könnyíti meg a helyzetét. Szeretnék ehelyütt most elvonatkoztatni a szociológiaelmélet különféle társadalmi felosztásai mentén történő haladástól,⁶¹ nevezzük pusztán az összehasonlított embercsoportokat szegényebb és tehetősebb néprétegeknek. Ez a durva kontúr ugyan nem mutat precíz elhatárolhatóságot, de kellőképp érzékeltetheti a kábítószer-használattal kapcsolatban felmerülő ok-okozati összefüggésekre adható válaszok milyenségét.

Maradván tehát lakosságunk szegényebb csoportjainál, lehetőségeiket tekintve igen korlátozottak: a megfelelő edukáció hiányában – amely különösen igaz egyes *tartós szegénységben* élő néprétegekre – a munkavállalás terén is hátrányos helyzetbe kerülnek. Ez az ún. *kiilleszkedési zóna*, ahol a munka nélkül-lét együtt jár a szociális elszigeteléssel.⁶² Ilyen formán deprivált helyzetükben (ahol sem állandó munkaviszony, sem pedig kielégítő jövedelem nem áll rendelkezésre) már magától értetődő a deviáns magatartásformák sűrűbb előfordulása, amely igen gyakori módon az önpusztításban nyilvánul meg. Hazánkban az önpusztítás legfőbb variánsa korosztálytól függetlenül továbbra is az alkoholizmus, azonban a fiatalabb generációk körében már két évtizede jelentősen észlelhető a kábítószer visszaélésszerű használata (bár azelőtt is jelen volt, csak a *rendszer számára* nem létezhetett). A kábítószer pedig – különösképp a drogpolitika és a kriminalizáció eltévesztett területeken történő erőösszpontosítása miatt – a szervezett bűnözés egyik fő tárgyává válhatott, amely a veszélyeztetettebb népcsoportok körében, mint (gyakran egyetlen) pénzhez jutási lehetőség merül fel. Ha csak a 2000-es évek statisztikáit nézzük, nyomon követhető, hogy a fiatakorúak (azaz a 14 és 18 év közöttiek) kábítószeres bűnözése az összesített országos átlagnak több mint 10%-át teszi ki.⁶³ Sokatmondó lehet az is, hogy a regisztrált fiatakorú bűnelkövetők hely (megye) szerinti felosztásában – Borsod-Abaúj-Zemplénben kiemelkedő azon esetek száma,

⁶¹ Így nem mennék bele sem a marxista osztályviszonyok firtatásába, sem pedig a dürkheimi funkcionális társadalmi struktúraelemzésbe sem. Megannyi társadalomtudósnak léteznek még erre vonatkoztatott felosztásai.

⁶² Robert CASTEL, *A nélkülözéstől a kivetettségig – a „kiilleszkedés” pokoljárása*; in: Esély – Társadalom- és szociálpolitikai folyóirat, Budapest, 1993/3 (6.)

⁶³ Egy 2011-ben az interneten még elérhető statisztikai táblázat tanúsága szerint, amelyhez a Belügyminisztérium Koordinációs és Statisztikai Osztályának honlapján fértem hozzá; at <http://crimestat.b-m.hu> (lásd: 2. táblázat)

amelyeknél a terhelt valamilyen tudatmódosító befolyásoltsága alatt állt a bűncselekmény időpontjában (ettől nem sokkal marad el Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye sem).⁶⁴ Bár nem bővelkedünk hozzáférhető adatokban, s úgy érzem, a mindenkori kormánynak sem áll érdekében ezeket a széleskörű nyilvánosság számára elérhetővé tenni, a következtetés tisztán leszűrhető: elszegényedettebb országrészeinken a kábítószer-probléma (az egyéb bűnözési formákkal párhuzamosan), sokkal markánsabban van jelen – ha ez csak közvetetten is mutatható ki, a regisztrált bűncselekmények jellemzőinek vizsgálatával.⁶⁵ Mit érhetünk el a kriminalizációval, ha az már egy eleve stigmatizált, lehetőségeiben visszavetett társadalmi rétegre van leginkább hatással? Mennyivel volna eredményesebb hosszú távon egy felzárkóztató, oktatási program biztosítása, alternatív megoldások keresése a reszocializáció elősegítése végett, mint az agresszív büntetőpolitika, amely csak mélyíti a társadalmi különbségeket, mint enyhíti azokat? A továbbiakban igyekszem a választ ezekre a kérdésekre is megadni.

Mindez ugyan nem azt jelenti, hogy a kábítószer-fogyasztó egyének mind szegény sorból származnak, megannyi egyedi tényező közrejátszik; s mint a középosztály, úgy az elit körében is számos esetben megfigyelhető ez a deviancia, ám mégis az alsóbb néprétegek – s azon belül is, a marginalizálódott családi háttérrel, s bizonytalan anyagi helyzettel rendelkező fiatalok – a legveszélyeztetettebbek.

5.1.2. Betegség vagy élvezet?

Milyen motivációs elemek vannak jelen az egyénnél, ha tudatmódosító szerek használatához nyúl? Mivel egyes drogpolitikai irányzatok a kábítószerfüggő egyént, illetve *populációt* már nem mint veszélyességi, hanem „kockázati tényezőként” kezelik – ez lehetőséget ad arra, hogy a különböző külső befolyásolók (életkor, társadalmi helyzet, nem, lakókörnyezet, életstílus, fogyasztási szokások) szerint differenciálhassuk a vizsgálat csoportjait, s azok tagjait – ezt képviseli az ún. *ártalomcsökkentés* irányzata is. Azonban a felfogás fonákját, mint a témával összefüggő oly sok területének is, az ún. *démonizálás* jelenti: azaz könnyen lehetővé válik az egyes jellemzőik alapján azonosítható egyének kizárhatósága, „másságuk” alapján (*pl. dohányos, drogos, alkoholisták*).⁶⁶

A kockázatvállaló egyének magatartása mindaddig korlátozatlan, amíg nem válnak

⁶⁴ Forrás: A gyermek- és ifjúkori bűnözés adatai az egységes nyomozó hatósági és ügyészégi bünygyi statisztikában; Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Rendészeti és Kodifikációs Főosztály – Statisztikai és Elemző Osztályának kiadványa, Budapest, 2009 (40.)

⁶⁵ S akkor még nem esett szó a *látens bűnözésről* – amely a hatóság által felderítetlen bűnözési tevékenységeket foglalja magában.

⁶⁶ RÁCZ József, *Kvalitatív drogutatások – Kvalitatív kutatások budapesti droghasználók között*; L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2006 (37.)

dependenssé az általuk gyakorolt (akár normáktól eltérő) tevékenységtől. A függőség kialakulásával azonban már nem beszélhetünk minden esetben szimplán élvezeti foglalatosságról (legyen szó akár extrém sportról, akár a szerhasználatról). Belép a képbe a kockázat, amely felett, ha az egyén nem gyakorol kontrollt, az végzetes következményekkel járhat. Mégis, a *köz megítélése* szerint az ilyen kockázatvállaló tevékenység, ha már drogról van szó, betegséggé, olyan addikcióvá válik, amely kezelésre szorul. Ez elfogadható, ha erre válaszként a megfelelő szabályozással olyan módokat eszközöl ki a törvényhozó, amelyekkel a nagyobb károk *megelőzését* tenné elérhetővé (amilyenek a megfelelő tájékoztatás, egészségügyi, illetve pszichológiai kezelés, illetve az élvezeti cikkek feletti megfelelő állami kontroll lehetne). Azonban ahogy felerősödik az állam büntető hatalmának jelenléte, a kriminalizáció és a fogyasztók üldözése nemhogy „*megoldást nem hoz az elrettentő büntetéssel, de stigmatizál, alvilágot és szubkultúrákat teremt, gerjeszti a bűnözést*”.⁶⁷

Mégsem magától értetődő, hogy a kábítószer kipróbálók mind végigmásszák a drogkarrier teljes ranglétráját. A kriminológia három szintre osztja fel a szerhasználókat: *kísérletezők, alkalmi fogyasztók és rendszeres fogyasztók*.⁶⁸ Alsóbb szinten álló válfajait általában a kíváncsi emberi természet motiválja, esetleg a szociális függés, elismerés miatt kerülnek bele a fogyasztók. A pszichés, vagy szomatikus függés kialakulása viszont már rendszerint az olyan speciális egyedi tényezők közrejátszása folytán jön létre, amelyekre nem futtatható végig egy sablonszerű elméleti egyenlet – a napjainkra jellemző urbanizálódott, folyamatos információs kölcsönhatásban tartó társadalmi lét pedig nem kevés frusztrációt okoz az emberiség számára. S még mindig nem lehetünk tisztában modern, tömegcivilizációs életformánk hosszú távú következményeivel. Miért is ne lehetne a kényszeres drogozást a *fogyasztói társadalom* produktumai (pl. a lépten-nyomon életünket követő reklámok) által ránk rótt vásárlási-fogyasztói kényszernek betudni? Komoly nyitva maradó kérdéseket vonhat maga után, ha kritikusabb szemmel állunk magunkkal szemben...

A fogyasztás tehát lehet egyben élvezet, s kiútkeresés is, de bizonyos rendszerességi szint felett akár betegséggé válhat. Nem minden kábítószernek van fizikai függőségi oldala (amely elvonás esetén betegséget, vagy fájdalmakat okoz), de a megrögzött *droghasználók* (és szándékosan használok ezt a szót, tágabb jelentéstartalma miatt) mind meg kell küzdjenek lelki függőségükkel. Ebben egyes karitatív szervezetek segítséget nyújthatnak, de az egyéni

⁶⁷ DÉNES Balázs, *A tiltás gyümölcsei – TASZ Drogpolitikai füzetek 3.*; Társaság a Szabadságjogokért, Budapest, 2004

⁶⁸ GÖNCZÖL Katalin, KEREZSI Klára, KORINEK László, LÉVAY Miklós, *Kriminológia – Szakkriminológia*; Complex Kiadó, Budapest, 2006 (483.)

hozzáállás kulcsszerepet jelent a gyógyulás folyamatában. Ha az ilyen irányú törekvéseket büntetések kilátásba helyezésével, de akár a segítségnyújtó szervezetek támogatásainak megszüntetésével nehezítik el, azzal csak maga alatt vágja a fát a jobb mutatók elérésére törekvő államszervezet – ami a tartós eredmények elérését illeti.

5.2. Elkerülő, és elterelő utak – szabadságvesztés helyett

Levezetésre került tehát, hogy a kábítószer-kérdést nem kezelhetik félvállról az államok, mégpedig el kell kerülniük azt az utat, hogy egyes devianciák korlátozásának az „egyszerűbb” módját válasszák: a szabadságvesztéssel való fenyegetettséget. A kábítószer-fogyasztás egy ilyen deviancia – de jelen formájában semmiképp nem bűncselekmény-típus – és az állam felelősséggel tartozik a polgárai számára nyújtható alternatívák biztosításáért, s már az is kiderült, hogy ehhez, ha legális, ha illegális anyagról van szó, alkotmányos jogunk fűződik. Mielőtt az ún. *treatment ideológia* konfliktusba kerülne a büntetési célelméletekkel, hadd ismertessem a legfőbb érvet a dekriminalizációs technikák alkalmazása mellett.

Ezen módszerek alkalmazása *„azon bűncselekményeknél lehet a leginkább hatásos, ahol:*

- *a társadalmi megítélés változása nyomán a korábbi represszió-orientált büntetőjogi beavatkozások nem tarthatók többé;*
- *hiányzik a társadalmi konszenzus a büntetőjogi kényszer fenntartása, illetve annak hatásossága tekintetében;*
- *a vonatkozó viselkedések ún. áldozat nélküli bűncselekmények; és végül, de nem utolsó sorban, ahol*
- *az igazságszolgáltatás rendszerének túlterheltsége a más területek bevonásával vagy az azokkal történő együttműködéssel úgy enyhíthető, hogy ezzel a joghatásosság egyenes arányban növekszik.*”⁶⁹

5.2.1. Az elterelés

A rendszerváltozást követő időszakban még meglehetősen kevés olyan drogbeteg-ellátó intézmény volt működésben, amely ilyen célokat szolgálhatott volna, ez pedig a kábítószer-jelenség teljes tagadására volt visszavezethető. A „nyugatias” felfogású kezelés-elméletek térnyerése nehézkesen ugyan, de szép lassan megvetette a lábát hazánkban is. Mégis jellemző, hogy a köztudat milyen akadályozottan tudott csak azonosulni a ténnyel, hogy a

⁶⁹ RITTER Ildikó, *Elterelés a büntető útról kábítószer-bűncselekmények esetén*; Egészséges Ifjúságért Alapítvány – Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2005 (6.)

kábítószerkérdés országunkban is jelen van, s az megfelelő helyreigazításra szorul. Hamarabb is születtek meg a kapcsolódó büntetőjogi tényállások, minthogy a jogalkotó az alternatív opciókat is figyelembe vette, mint amilyen az *elterelés*,⁷⁰ de ezt betudhatjuk egyfajta jogszabályi evolúciónak is (ha nem számítjuk, hogy ez az Európai Unióhoz való csatlakozás reményében véghezvitt jogharmonizációs törekvés is volt egyszerre). Az elterelés azon elkövetők részére áll rendelkezésre, akik a bűncselekmény *megszerzői-birtokló* változatát csekély mennyiségű kábítószerre követik el, s azon (legfeljebb) egy évig, amíg az ügyész felfüggeszti vele szemben az eljárást (illetve az elsőfokú ítélet meghozataláig), eredménnyel vesz részt egy hathónapos kezelésen, amely akár csoportterápiás jellegű foglalkozás is lehet (a szerfüggő állapotának súlyossága szerint).

Ezt a fajta alternatív büntetésmódot a szakirodalom (azon belül is egy Herriger nevű német kriminológus) egyébként *deinstitutionalizációnak* nevezi, amely eredetileg a fiatalok bűnelkövetők számára létrehozott ambuláns-szankciólehetőségeket biztosította, azaz a hagyományos szankció elvetésével inkább a reszocializáló és reintegráló effektusra összpontosít.⁷¹ Ugyan az elterelés sokat vitatott intézmény a mai napig, s valóban van egynéhány orvosilag is kifogásolható pontja (bár az inkább kidolgozatlanságának köszönhető),⁷² még mindig a legelismertebb módja a kábítószeres bűncselekmények alternatív következményeinek.

5.2.2. A büntetőjog közbeavatkozásának elkerülése – a megelőzés

A megelőzés elősegítésében már igen hatékony munkát végeztek, és sokat tettek le az asztalra a különféle civil és egyházi támogatású szervezetek. Hasznos és hálás feladat ez számukra, a rehabilitált személyek, amennyiben a társadalomba való visszailleszkedésük is sikeres volt, jó példával képesek előljárni sorstársaik számára. A hasonló problémákkal szembesült ismertebb személyiségek is hangot adtak már az ilyen terápiájukon való részvételük eredményességéről. Mi készteti mégis az államot arra, hogy a karhatalmi szerveket ne ilyen bánásmódra motiválja? Pedig a rendőrségnek lényeges feladata lenne, hogy a kábítószer-problémákkal küzdő (vagy még nem küzdő, de veszélyeztetettségi státuszban lévő) egyénnel szemben békésen, segítő szándékkal lépjen fel. Ehelyütt főként a fogyasztókkal kapcsolatos bánásmódra gondolok. Ha a rendőrség olyan „*mélyen behatol a drogterjesztők világába*,

⁷⁰ Jogrendszerünkbe az 1993. évi XVII. törvény (büntető novella) 61. §-ával került be a Btk-ba a 282/A. §, amely magában foglalja az ún. „elterelés” intézményét.

⁷¹ PUSZTAI László, *Elterelés a büntető útról*; in: Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok, BM Kiadó, Budapest, 1991 (21-26.)

⁷² KALAPOSI Miklós Péter, *Büntetés helyett kezelés: az elterelés intézménye*; in: Psychiatria Hungarica, 2011/6 (393-414.)

nyilván megismeri a fogyasztók nagy tömegeit is”. Miért ne kaphatna lehetőséget arra, hogy „a büntető eljárás mellőzésével a segítő-terápiás műhelyekbe irányíthassa a drogosokat?”⁷³

Hasonló, rendőrség által koordinált prevenciók célra szolgált annak idején az úgynevezett DADA (Dohányzás – Alkohol – Drog – AIDS) program is,⁷⁴ melyet 1992. január 30-ai levelében a BRFK Hivatal megelőzési osztálya és a Veszprém Megyei Rendőrfőkapitányság bűnmegelőzési alosztálya kezdeményezett, a Los Angeles-i Rendőrségi Igazgatótanácshoz intézett levelével, mikor annak amerikai megfelelőjéről kért levélben tájékoztatást.⁷⁵

Nem hagyható szó nélkül a különböző *tűcsere-programok* fontossága sem. A fecskendős droghasználat általában már nem a kísérletező stádiumú szerpróbálókra jellemző, sőt, nem is az alkalmi fogyasztókra. Az intravénás kábítószeresítés kifejezetten a megrögzöttebb, akut esetekre jellemző, amely számos veszélyt rejt magában. Indirekt módon a társadalomra is nagy veszéllyel bír, hiszen a HIV-vírus terjedésének ez az egyik fő oka. Azonban hiába próbálja az állam a büntetőjog útján izolálni a szerfogyasztókat a többségtől, egy ilyen súlyos addikció kezelése összetettebb orvosi-pszichológiai probléma, minthogy a börtön bármilyen megoldást is nyújthatna erre. A tűcsere-program nélkülözhetetlen segítséget nyújt az injekciós tű útján terjedő halálos kórokozók járványszerű térhódításának megakadályozásában – ezért ezeknek a szervezeteknek az üzemeltetése létfontosságú a közösség érdekében is.

Azonban ha a kormány semlegességet, esetleg ezt ellehetetlenítő magatartást tanúsít, azzal nem csupán a kábítószerfüggők, hanem a többségi társadalom alkotmányos jogait is sérti. Mégis sajnálattal kell tudomásul vennünk, hogy az újonnan elkészített Nemzeti Drogstratégia-tervezet sokkal kevésbé támogatja ezeknek a lehetőségeknek a számbavételét,⁷⁶ s ezt úgymond *visszalépésnek* is nevezhetjük, mivel még a 2000-2009-ig kitűzött Drogstratégiában is az alternatív, „elkerülő utak” álltak leghangsúlyosabban a kábítószeresek kezelésének középpontjában. A bűnözés csökkentésének célját nem elsősorban büntetőjogi eszközökkel, hanem egyéb módszerekkel kell elérni: „*Csökkenteni kell a kábítószer-használók által elkövetett bűncselekmények számát különböző szociálpolitikai eszközök alkalmazásával is (pl. védett szállások és munkahelyek, nappali gondozás, reintegráció stb.)*”.⁷⁷ Milyen okból változhatott meg ehhez képest mégis a jelenlegi jogalkotó gondolkodása? Mi szolgáltatott indokot a jogszabályok szigorításának célba vételéhez, olyan módon, hogy még a fogyasztást

⁷³ NÉMETH Zsolt, *Rendőrség és Drogstratégia*; Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2001 (5.)

⁷⁴ Lásd: <http://www.c3.hu/~droginformo/dada.html> (letöltés időpontja: 2012.10.01.)

⁷⁵ ÁCHEL Márta, *A bűnelkövetés és a kábítószer*; Belügyi Szemle, Budapest, 1996/11 (36.)

⁷⁶ *Ellehetetlenül a tűcsere program*; hvg.hu at http://hvg.hu/itthon/20120926_Ellehetetlenul_a_tucser_program (a letöltés időpontja: 2012.10.03.)

⁷⁷ *Nemzeti stratégia a kábítószer-probléma visszaszorítására – A kormány kábítószer-ellenes stratégiájának koncepcionális alapjai*; at: http://www.drogstrategia.hu/download.php?file_id=26 (a letöltés időpontja: 2012.10.01.), Ifjúsági és Sportminisztérium, 2000 (86.)

is kriminalizálni, szabadságvesztéssel kívánja sújtani a törvényhozó? Nem volna már helye a XXI. században az ideológiai alapon működő jogpolitikának, főként arra való tekintettel, hogy a nemzetközi és szupranacionális szintű normák⁷⁸ már elsődlegesen a drogos betegségek *kezelésére és megelőzésére* fektetik a hangsúlyt – s ezeknek a szerződéseknek Magyarország is mind részese.

6. ÖSSZEGRÖZÉS

A kábítószer-probléma megannyi kérdést felvető jelenség, amely nem csak lokális szinten érinti érzékenyen a közösséget, hanem az egész modern civilizációra kiterjedő hatással bír. Az emberiségnek – ahogy a jognak is – lassanként szembe kell néznie azzal a ténnyel, hogy a tiltással, agresszióval és a diszkriminációval semmire sem megy egy olyan dilemma kezelésében, amely, ha nem is egyformán, de minden társadalmi szférát érint. Különös tekintettel igaz ez a gyermekekre, és a felnövő generációkra, akik ebből a szempontból egyre inkább veszélyeztetettek.

A büntetőjog alkalmazása csupán *ultima ratio*:⁷⁹ a jogalkotó elsődleges feladata tehát a problémák megelőzése lenne, s ha az már megtörtént – természetesen, csak ha ez a közérdek jelentősebb sérelme nélkül is megvalósulhat – azok kezeléséről kellene gondoskodnia. A jogalkalmazónak erről még kevésbé volna szabad megfeledkeznie, s nem erőszakolhatja egy ilyen komplex bűncselekmény keretei közé azt az elkövetési magatartást, amelyet annak tényállása érdemben nem is tartalmaz. Nem helyezhet előtérbe olyan érdekeket, amelyek csupán egy látszólagos bűnözési arányszám javítását sulykolják, olyan érdekek hátrányára, amelyek a kriminalizációval és a stigmatizációval járó káros hatásoktól próbálják megóvni a fiatalságot. Nem lehet arányos a jogtárgyat ért sérelemmel egy olyan büntetőjogi szankció, mint a szabadságvesztés az önpusztító, gyengébb lelki stabilitású dependens embertársunkkal szemben, ezt pedig már lassan húsz éve helyeseltető belátással kezeli a törvény – az elterelés intézményének biztosításával.

A könnyű drogok legalizációja már mindettől elütő kérdéskör, azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt, hogy egy olyan országban,⁸⁰ ahol a hatóságok toleránsabban viseltetnek az illegális élvezeti cikkekkal szemben, az adott bűncselekmény-típus mutatói is – arányaiban – alacsonyabb értékeken mozognak. Ezek a nemzetek már belátták, hogy hosszú

⁷⁸ Ld. a Lisszaboni Szerződés 168. cikkét a kábítószer-fogyasztással kapcsolatos egészségkárosodás csökkentése érdekében, at <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0047:0199:EN:PDF> (a letöltés időpontja: 2012. 10.03.)

⁷⁹ Lásd erről bővebben: 30/1992. (V. 26.) AB határozat, IV.4.

⁸⁰ Mint amilyenek például Csehország és Hollandia (lásd: 1. táblázat).

távon több eredményre vezethet a fogyasztás megfelelő kulturális keretek között tartása, mint a szigorú és okatlan tiltás. Ennek fontossága napjainkban még hangsúlyosabb lehet, a merőben kiszámíthatatlanabb és jóval kevésbé ismert hatással bíró *dizájnerdrogok* (vagy jogszabályi kontextusban: új pszichoaktív anyagok) színrelépésével.

Olyan bűncselekményről van szó, amelynek felderítésébe és a javarészt keresleti oldalt képviselő terheltjeivel szembeni eljárások lefolytatásába a hatóságok irracionálisan sok pénzt ölnek – évente átlagosan 800 millió forintot⁸¹ – és ehhez képest a becsült látencia nyolcezerszeres a felderített visszaélésekhez képest. Megkérdőjelezhető így a befektetett erő indokoltsága, ahogy megkérdőjelezhető a keresleti oldal ellen folytatott bűnüldöző hadjárat létjogosultsága is.⁸² Ellentétben a valódi elosztó-hálózatok felszámolásával kapcsolatban mutatkozó ineffektív hatósági tevékenységgel – amelyre mégis sokkal nagyobb volna az igény, különös tekintettel arra, hogy a nemzetközi drogkereskedelmet illetően (országunk előnyös földrajzi elhelyezkedése miatt) elkerülhetetlen tranzitállomássá váltunk az elmúlt évtizedek során.⁸³

Égető szükség volna tehát a honi kábítószerkérdés átfogó újragondolására. Ahogy a jogalkotó számára kötelező a szakértői szféra vélemény-nyilvánításának figyelembe vétele, úgy a jogalkalmazók sem hunyhatnak szemet a jogszabályok által vont határvonalak fölött.

Napjaink individuum-központú társadalmában, ha mégis van egyetlen közös felelősségünk, az maga a jog. Ha az egyén felelősségének megállapíthatóságában is elmosódnak már a kontúrok, nem bízhatunk többé a demokratikus alapelveken nyugvó jogállamiság valóságában sem. S ezeket az értékeket akkor sem vetkőzhetjük le magunkról, ha csupán „drogosokról” van szó.

⁸¹ Ez nem okoz meglepetést, ha figyelembe vesszük, hogy minden egyes ilyen büntetőeljáráshoz szükség van egy toxikológus- és egy pszichológus-szakértői vélemény kikéréséhez.

⁸² Gondolhatunk itt a kevés komoly eredményt felmutató fesztivál-razziákra.

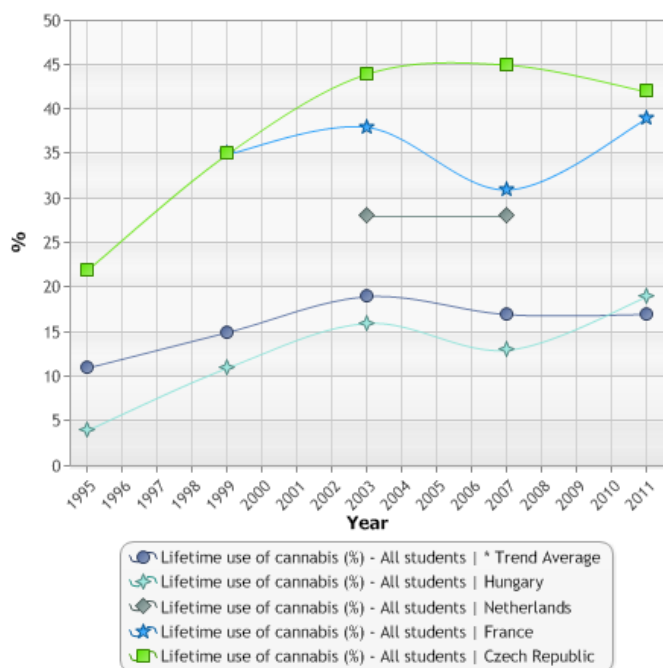
⁸³ HOLLÓSI György, *A magyarországi kábítószer-bűnözés szervezettsége*; in: Rendészeti Szemle, Budapest, 1994/10 (65.)

"A jelenlegi nemzetközi drogkontroll rendszer a drogmentes világ megteremtésére összpontosított, és ezt a célt szinte kizárólag rendészeti eszközökkel és büntetéssel kívánta elérni. Egyre több bizonyíték van arra, hogy ez a megközelítés megbukott... Bár a drogok káros hatásokkal járhatnak az emberi életekre és a társadalomra, ez a büntetés-alapú rendszer nem érte el célját, a közegészség védelmét, és közben rengeteg jogsértést eredményezett."

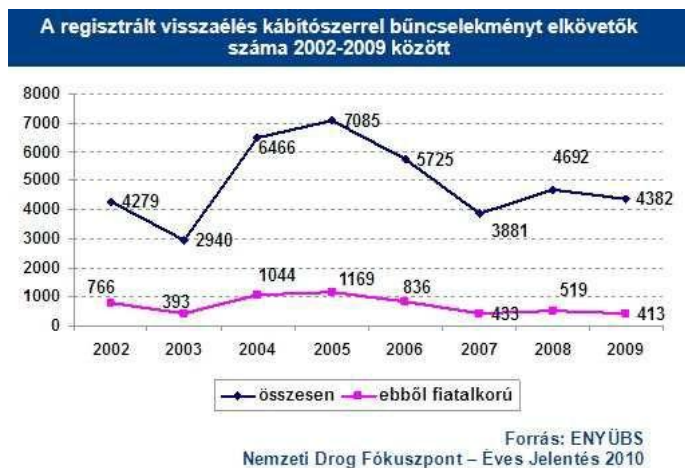
Anand Grover

/az ENSZ egészségügyi jogi különmegbízottja/

7. MELLÉKLETEK

1. *táblázat*⁸⁴ - Jól látható a holland diákok körében reprezentált stagnáló marihuána-fogyasztás, míg a jóval komolyabb büntetéseket kilátásba helyező Franciaország tanulóit illetően ez az arány magasan az előbbi érték fölött ingadozik. Csehországban a komoly emelkedésre meglepően enyhítő intézkedéssel válaszolt a kormány⁸⁵ (2009-ben hozott, csekély mennyiségű kábítószer tartását legalizáló intézkedéseikkel).

2. *táblázat*⁸⁶ - A fiatalok bünelkövetői átlagosan a bűncselekmény összelkövetői számának 10%-át tették ki a 2000-es években.

⁸⁴ Forrás: The European School Project on alcohol and other drugs, at <http://www.espad.org/keyresult-generator>

⁸⁵ 15 g füvet tarthatnak maguknál a csehek; index.hu at http://www.index.hu/2009/12/14/15_g_fuvel_tarthatnak_maguknal_a_csehek/ (Forrás: MTI)

⁸⁶ Forrás: Magyarország Bűnözési és Bűnüldözési Adatai, at <http://crimestat.b-m.hu/> (letöltés időpontja: 2011.05.25. – már nem elérhető)

8. BIBLIOGRÁFIA

BALOGH Ágnes, *Büntetőjog II. – Különös rész*; Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005

BAYER István, *A kábítószer*; Gondolat, Budapest, 1989

BELOVICS Ervin, MONÁR Gábor, SINKU Pál, *Büntetőjog – Különös Rész*; HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2005

BLASKÓ Béla, MIKLÓS Irén, SCHUBAUER László, *Büntetőjog – Különös Rész II.*; Rejtjel Kiadó, Budapest, 2006

GÖNCZÖL Katalin, KEREZSI Klára, KORINEK László, LÉVAY Miklós, *Kriminológia – Szakkriminológia*; Complex Kiadó, Budapest, 2006

GÖNCZÖL Katalin, KORINEK László, LÉVAI Miklós, *Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll*; CORVINA Kiadó Kft., Budapest, 1997

JUHÁSZ Zsuzsanna, KARSAI Krisztina, MARÁZ Vilmosné, NAGY Ferenc, SZOMORA Zsolt, VIDA Mihály, *A Magyar Büntetőjog Különös Része*; HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009

LÉVAI Miklós: *Kábítószeres és bűnözés*; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992

NAGY Ferenc, *A Magyar Büntetőjog Általános Része*; HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008

NÉMETH Attila, GEREVICH József, *Addikciók*; Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2000

RÁCZ József, *Kvalitatív droghasználatok – Kvalitatív kutatások budapesti droghasználók között*; L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2006

SCHANDA Balázs, TRÓCSÁNYI László, *Bevezetés az Alkotmányjogba*; HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2012

Publikációk:

ÁCHEL Márta, *A bűnelkövetés és a kábítószer*; Belügyi Szemle, Budapest, 1996/11

Chloé CARPENTIER: *Célpontban a kábítószer*; Az Európai Községek Hivatalos Kiadványainak Hivatala © A Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja, Brüsszel, 2007

Robert CASTEL, *A nélkülözéstől a kivetettségig – a „kiilleszkedés” pokoljárása*; in: Esély – Társadalom- és szociálpolitikai folyóirat, Budapest, 1993/3

DÉNES Balázs, *A tiltás gyümölcsei – TASZ Drogpolitikai füzetek 3.*; Társaság a Szabadságjogokért, Budapest, 2004

FRECH Ágnes, *A joggyakorlat alakulása a Legfelsőbb Bíróság 2007. május 1. napján hozott 1/2007. Büntető jogegységi határozatát követően*; Fővárosi Törvényszék Büntető Kollégiuma, Budapest, 2008

FRECH Ágnes, *A kábítószerrel visszaélés szabályainak értelmezése*; Fővárosi Törvényszék Büntető Kollégiuma, Budapest, 2003

FRIDLI Judit, PELLE Andrea, RÁCZ József, *A kábítószerkérdés büntetőjogi szabályozásának ellentmondásai*; in: Jogtudományi közlöny, Budapest, 1994

HOLLÓSI György, *A magyarországi kábítószer-bűnözés szervezettsége*; in: Rendészeti Szemle, Budapest, 1994/10

KARSAI Krisztina, *A kábítószer-fogyasztás büntetendősége (Elvek, elméletek pro és kontra)*; Acta Jur. et Pol. Szeged, Szeged, 1998

KARSAI Krisztina, *A magyar és a német kábítószer-büntetőjog alapjai*; Acta Universitatis Szegediensis : acta juridica et politica – 53., Szeged, 1998

KALAIPOS Miklós Péter, *Büntetés helyett kezelés: az elterelés intézménye*; in: Psychiatria Hungarica, 2011/6

NAGY Ferenc, *A nullum crimen / nulla poena sine lege alapelvről*; in: Magyar Jog, Budapest, 1995/5

NÉMETH Zsolt, *Rendőrség és Drogstratégia*; Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2001

RITTER Ildikó, *Elterelés a büntető útról kábítószer-bűncselekmények esetén*; Egészséges Ifjúságért Alapítvány – Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2005

PUSZTAI László, *Elterelés a büntető útról*; in: Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok, BM Kiadó, Budapest, 1991

SÁROSI Péter: *Álláspont a Nemzeti Drogstratégia tervezetéről*; Társaság a Szabadságjogokért, Budapest, 2011

VERESS Tibor, *A kábítószer-fogyasztás bizonyításának lehetőségei*; in: Belügyi Szemle, Budapest, 2000/2.

EMCDDA THEMATIC PAPERS, *Illicit drug use in the EU: legislative approaches*; EMCDDA, Lisbon, 2005

Jogsabályok:

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

1949. XX. törvény – *A Magyar Köztársaság Alkotmánya*

1978. évi IV. törvény – *a Büntető Törvénykönyvről*

1993. évi XVII. törvény – *a büntető jogszabályok módosításáról*

1998. évi XIX. törvény – *a büntetőeljárásról*

1998. évi LXXXVII. törvény – *a büntető jogszabályok módosításáról*

2003. évi II. törvény – *a büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról*

2005. évi XXX. törvény – *az egyes nemzetközi szerződések kihirdetéséről rendelkező jogszabályok, valamint a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról*

2012. évi C. törvény – *a Büntető Törvénykönyvről (új Btk.)*

1979. évi 5. tvr. – *a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról*

66/2012. (IV. 2.) kormányrendelet – *a kábítószerekkel és pszichotróp anyagokkal, valamint az új pszichoaktív anyagokkal végezhető tevékenységekről, valamint ezen anyagok jegyzékre vételéről és jegyzékeinek módosításáról*

Az Alkotmánybíróság és a Legfelsőbb Bíróság határozatai:

23/1990. (X.31.) AB határozat

30/1992. (V. 26.) AB határozat

54/2004. (XII. 13.) AB határozat

1/2007. BJE. (BH 2007/11. szám)

Webhelyek:

www.parl.gc.ca

www.unis.unvienna.org

www.drogriporter.hu

www.complex.hu

www.fovarosibirosag.hu

www.crimestat.b-m.hu

www.espad.org

www.emcdda.europa.eu

www.hvg.hu

www.index.hu

www.delmagyar.hu

www.wikipedia.hu